

vel in Bethlechem, vbi tantum natus, vel in Capernaum, vbi tantum ad tempus commoratus fuerat, sed in Nazareth, vbi cognatos B. Mariae atq; Ioseph fuisse apparet. Deinde, quia, vt Chrysofomus argumentatur, in Capernaum multa Christus miracula fecerat. c. 11. 23. In Bethlechem nullum fecisse legitur, in hac, quae eius hoc loco vocatur patria, nec multa, nec nullum: sed pauca fecit, vt constat ex v. 58 & ex Marco c. 6. 5. erat ergo Nazareth.

Et docebat eos in synagoga. In ipsorum synagoga: pluralis enim numerus politus esse videtur pro singulari. Nec enim in paruo oppido multas fuisse synagogas credendum est. Nisi forte pluralis numerus hunc habet sensum, docebat eos in synagoga. Id est per singula sabbatha in synagoga, vt nomen synagogae hoc in loco non locum sed conuentum significet, vt apud Graecos *synagoge*, apud Latinos *coetio*. Marc. c. 6. 2. Et facta sabbatho caput in synagoga docere. Luc. c. 4. 16. Et intravit secundum consuetudinem suam die sabbathi in synagoga, & surrexit legere. Totam historiam copiosius, & distinctius narrat Lucas, surrexisse ad legendum, quod volentis in synagoga aliquid docere signum erat, vt eo loco explicabimus: tra ditum illi librum Isaiae Prophetae, quae, cum aperuisset, legisset locum illum, qui est c. 61. 1. spiritus Domini super me, Euangelizare pauperibus misit me: quod lecto libro complicauit, ac reuersus, dixit haec hodie haec propheta impleta est in auribus vestris: cumque eorum incredulitatem coarguisset, quod se eorum fuisse, & prophetam non recipere: repletos fuisse ira, & eiecisse eum extra ciuitatem, vt ex monte, supra quem eorum vrbis aedificata erat, precipitem darent.

Vnde huic sapientia? Sciebat vtique eum litteras non didicisse, vt dicit Ioan. 7. 15. quomodo hic litteras scit, cum non didicerit? Itaq; credibile est eos sapientiam, & miracula, quae in eo videbant, malis artibus tribuisse. Cum enim omnes Euangelizae dicant eos ipsius doctrinam admiratos fuisse, simul etiam scandalizatos dicunt, non potuerunt autem, cum admirarentur, scandalizari, nisi credidissent, quae dicebat, atque faciebat, diaboli opera dicere ac facere, vt illi, qui dicebant, in principe demoniorum eiecit demonia c. 9. 34. & 12. 24.

Et virtutes. Miracula: fecerat ergo coram illis Christus aliqua miracula: vt narrat Marcus c. 6. 5. sed pauca, vt ait Matthaeus infra vers. 58.

55. Nonne hic est fabri filius? Ioseph fabrum fuisse ex hoc loco manifestum est: eius enim filius Christus putabatur Luc. 2. 23. Qualis autem faber & incertum, & scitu non necessarium. Sunt, qui ferrarium fuisse putent, vt Hilar. & Ambr. 3. l. in Luc. & Beda in 3. cap. Marci. Sunt, qui aurificem, vt Hugo. Sunt, qui murarium: quod idem etiam Hugo videtur approbare. Sunt, qui lignarium, vt Chrysofomus, apud D. Thomam i. c. Matthaei, & ipse D. Thomas in comment. Quae publica nunc opinio est, & antiquissimam fuisse constat, vt ex lib. de infantia Saluatoris, licet apocrypho, colligitur, vbi miraculum in lignaria Ioseph officina a Christo factum narratur: & ex historia Sozom. li. 6. c. 2. vbi narrat Christi

sciantum quandam a Gentili per derisum interrogatum, quid faceret filius fabri, respondisse, fecerunt Iuliano Imperatori fabricare: & ex Auctore imperfe. c. l. hon. 32. Marc. c. 6. 3. fabrum Christum ipsum vocatum dicit: siue quod vtrumq; Carthagini dixerint: siue quod ex communi loquendi consuetudine filius fabri fabri etiam vocaretur. Itaque, quod a nonnullis non malis Auctoris dictum est Christum, ante quam predicare inciperet, fabrilium artem exercuisse, valde mihi videtur esse probabile: sicut & Lyrano visum est: quid enim totos triginta annos in Nazareth egisset? quamquam D. Augustinus lib. 2. de consensu Euangelist. c. 42. ideo fabrum vocatum dicit: quod, cum fabri putaretur filius, faber etiam esse crederetur.

56. Et fratres eius. Haec a nobis explicata sunt supra c. 11. 46.

57. Et scandalizabant in eo. Impingebant in eum, tanquam in lapidem, & sorrebant. Hoc enim proprie est scandalizari, & scandalizari. Erat quippe postus in ruinam, & in resurrectionem multorum. Luc. 2. 34. erat credentibus lapis electus, & argularis: non credentibus autem Petrus scandali, & lapis offensionis. 1. Petri 2. 8. Quomodo autem scandalizati fuerint in illo, diximus ver. 54.

58. Non sciti virtutes multas. Multa miracula sicut alibi cum autem non multas fecisse dicit, aliquas fecisse indicat, vt Marcus declarat c. 6. 5. & non poterat ibi virtutes multas facere, nisi paucos infirmos inpositis manibus curauit. Dicit autem non potuisse, non quod non potuerit, sed quod noluerit: dicitur enim aliquando facere non posse, quae facere nolumus; vt de filiis Iacob dictum est Genes. 37. 5. nec poterant ei quicquam pacifice loqui, id est volebant, & recte Gregorius Nazianzenus in quarta de Theologia oratione adnotauit. Noluit autem propter incredulitatem eorum: siue quia sciebat eos etiam conspectis miraculis non credituros; quemadmodum nec Pharisei crederunt: siue qui indigni erant, quibus miracula plura fierent; qui male ea, quae viderant, interpretabantur, dicentes, vnde huic virtutes? Videmus Christum miracula facturum fidem eorum, quibus facturus erat, prius exigere supra c. 9. 28. Marc. 5. 36. & 9. 23. Lucae 8. 50. quia minus meriti habet fides, quae miracula sequitur, quam quae praecedit: & indignus est, qui miracula videt, quicquid non aliter, quam visum miraculis credit. Propterea Christus eorum incredulis miracula non facit. Eadem ratio est, cur etiam hodie, qui maxime miracula videre volunt, minime videant; quia non credentes, sed de fide dubitantes videre volunt. Ita enim Herodes, qui, vt Lucas ait cap. 23. 8. longo tempore aliquod Christi miraculum videre voluit, videre non potuit, vt Gregorius lib. 10. moral. c. 17. notauit. Ita Phariseis signum a Christo videre volentibus respondetur, generatio praua, & adultera signum querit, & signum non dabitur ei, c. 12. 29. Videant ergo, qui miracula requirunt, quae, si non fiant, mirari solent; ne ipsorum culpa non fiant; & si videre miracula volunt, sine miraculis credant.

Christum fabrilium artem exercuit.

Caro Christi non operatur in rebus miracula non facit.

Qui Tetrarcha.

tulerunt corpus eius, & sepelierunt illud: & venientes nunciauerunt Iesu. 13. Quod cum audisset Iesus, secersit inde in nauicula, in locum desertum seorsum: & cum audissent turbae, secuta sunt eum pedes fides de ciuitatibus. 14. Et exiens vidit turbam multam, & miseratus est eis, & curauit languidos eorum. 15. Vespere autem facta, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam praeiterit: dimitte turbas, vt euntes in castris, emant sibi escas. 16. Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vt manducarent. 17. Responderunt ei: non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces. 18. Qui ait eis: Afferte mihi illos. 19. Et cum inisset turbam discumbere super fenam, accepit quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in caelum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis. 20. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim copiosas fragmentorum plenas. 21. Manducantium autem fuit numerus, quing. milia virorum, exceptis mulieribus, & paruulis. 22. Et statim compulsi Iesus discipulos ascendere in nauiculam, & praecedere eum trans fretum, erat ibi. 23. Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facta solus erat ibi. 24. Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus. 25. Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans super mare. 26. Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et praetere timore clamauerunt. 27. Statim q; Iesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere. 28. Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquas. 29. At ipse ait, veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum. 30. Videns vero ventum validum, timuit: & cum cepisset mergi, clamauit dicens: Domine, saluum me fac. 31. Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi. Modice fidei, quare dubitasti? 32. Et cum ascendissent in nauiculam, cessauit ventus. 33. Quia autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes: Vere filius Dei es. 34. Et cum transisset, venerunt in terram Genesar. 35. Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes: 36. & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumq; tetigerunt, salui facti sunt.

IN CAP. XIV.

1. In illo tempore. Quidam tempus illud significari voluit, quo Apostoli in sua legatione versabantur, quod Marcus c. 6. 14. & Luc. c. 9. 7. hanc historiam statim post Apostolorum missionem ponant. Sed obstat, quod, cum haec acciderent, Apostolos cum Christo fuisse constat infra ver. 15. Itaq; vt D. Augustinus lib. 2. de consensu. Euang. cap. 45. exiitiam iam Apostoli redierant.

Audiuisti. Querunt multi, qui fieri potuerit, vt non prius audiret. Respondent Chrysofomus, & Theophylactus res sanctas ac bonas sero ad aures principum peruenire. Verum id quidem, sed si aliquid curiositate, aut periculo excedit, tumultus speciem habere videntur, qualem Christi miracula nonnullam praebere poterant, si non religio: at certe curiositas, & ambitio quamprimum ad illos perferret. Itaque aliam, cur nondum Herodes audiuisset, arbitror fuisse causam: quod mors Ioannis non multo post, quam Christus predicare coepit, acciderit. Nam cum iam in vinculis esset, ne eius quidem discipuli Christi miracula aut vidisset videntur, aut audiuisset: propterea factis coram ipsis miraculis Christus illis dixit, euntes recurrenate Ioan. 4. qua vidisset, & audisset c. 11. 4.

Herodes. Antipater magni Herodis filius, quo regnante natus est Christus, quique infantes occidit. Vide qua diximus c. 2. 22.

Tetrarcha. Galilaeae, vt Luc. c. 3. 1. declarat. Cum regnum in quatuor partes soluebatur, & vnicuique principis vnus praeferebatur: quatuor partes Tetrarchiae, & principes Tetrarchiae a Graecis vocabantur, vt veteres tradunt Auctores. Postea factum, vt etiam si plures, aut pauciores essent partes, eodem tamen nomine Tetrarchae dicerentur, vt ex Strabone lib. 12. & ex Plinio lib. 5. c. 18. & 21. potest intelligi. Quomodo autem Iudaeorum regnum, & in quod Tetrarchias diuisum fuerit, & quis cuique Tetrarcha praefectus c. 2. 22 satis exposuimus. Marcus c. 6. 14. Herodes regem vocat, sicut & Matthaeus infra vers. 9. non quod vere rex esset, sed quod Tetrarchae regis, aut regis similiter vteretur potestate: itaq; Tetrarchias Cicero, & Plinius regna vocant, quemadmodum Matthaeus cap. 2. 22. Archelaum, cum nunquam vere rex fuerit, regem appellauit.

Luc. 9. 6. 10. Mar. 6. 4. 37. Ioan. 6. 4. 9. Mar. 6. 5. 19. Ioan. 6. 17. Mar. 6. 5. 39.

Mar. 6. 14. Luc. 9. 17. Mar. 6. 17. Luc. 3. 19. Inf. 2. c. 26.

In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu. 2. Et ait pueris suis: Hic est Ioannes Baptistae ipse surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. 3. Herodes enim tenuit Ioannem, & abigauit eum, & posuit in carcerem propter Herodiam uxorem fratris sui. 4. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam. 5. Et volens illi occidere, rimuit populum: quia sicut propheta eum habebant. 6. Die autem natalis Herodis saltauit filia Herodias in medio, & placuit Herodi. 7. Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumq; postulasset ab eo. 8. At illa praemonita a matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistae. 9. Et contristatus est rex: propter iuramentum autem, & eos, qui pariter recubebant, iussit dari. 10. Misit q; & decollauit Ioannem in carcere. 11. Et allatum est caput eius in disco, & datum est puella, & attulit matri suae. 12. Et accedentes discipuli eius, tulerunt

2. Et ait pueris suis, famulis suis: nam etiam nomen eius & filium, & famulum significare possit: tamen Herodem non legitimus filios habuisse. Luc. ca. 9. 7. 8. 9. non ipsum Herodem, sed alios Herodi dixisse ait, & audiuit (inquit) Herodes Tetrarcha omnia, quae fiebant ab eo, & haesitabat, eo quod dicebatur a quibusdam, quia Ioannes surrexit a mortuis: a quibusdam vero, quia Elias apparuit: a quibusdam vero, quia vnus de antiquis prophetis surrexit. Et ait Herodes, Ioannem ego decollauit, quis est autem iste, de quo tanta audio? Vbi duo sunt, in quibus videtur a Matthaeo Lucas dissentire. Primum, quod non Herodem, sed alios dixisse narrat Ioannes a mortuis surrexisse. Deinde, quod videtur indicare Herodem non credidisse Ioannem esse, cum eum ipse decollasset: hic autem Herodes dicit, ver. 2. hic est Ioannes Baptistae, ipse surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Chrysofomus & Euthymius respondent, primum non Herodem, sed homines vulgo dicitasse Ioannem a mortuis surrexisse, tuncq; Herodem non credidisse, sed haesitasse, dixisseque, vt ait Lucas, Ioannem ego decollauit, quis est autem iste, de quo tanta audio? Poetice vero credidisse, & quasi alius assentiendo dixisse, Ioannes Baptistae ipse surrexit a mortuis: & ideo virtutes operantur in eo: vt ait Matthaeus. Idem Theophylactus videtur indicare, & Augustinus omnino probat lib. 2. de consensu Euangel. c. 43. Eius rei aliquid hoc loco argumentum sumi potest: propterea enim, vt Euthymius ait, non alius, sed pueris suis dixit, Ioannes surrexit a mortuis, quod non auderent id palam, & coram aliis, etiam si crederet, confiteri. Fieri etiam potest etiam si crederet, fingere se non credere, ne assentiri populi opinioni videretur: & eius erga Ioannem illud confirmare. Quod aut Aug. ait, Matthaei hoc loco verba per interrogationem legi posse, q; si fiat, eundem sensum atq; verba Lucae habitura: & q; alii respondent Christi hoc loco non sua, sed aliorum locutum esse personam, minus probat.

Ipse surrexit a mortuis. Sunt, qui non vera, quo anima in id redit corpus, sed Phariseae resurrectionis interpretentur, quia anima ex vno egressa corpore migrat in aliud. Phariseorum enim heresim fuisse putant, q; ex Pythagorae oru doctrina credent. Quod ex Iosepho probant lib. 2. de bello Iudaico

Iudaeo c. 7. & vero Hieronymus indicat nonnullos solitos hoc loco Pythagoraeorum errorem confirmare. Sed nullo modo mihi persuadeo de ea hic agi resurrectione: sed de ea potius, qua & homines, qui hunc rumorem disseminauerant, nonnullos a Christo suscitatos viderant: & in veteri Testamento mortuum illum ad tactum ossium Elisei 4. reg. 12. 21. & filium Sareptanae viduae 3. Reg. 17. 22. & filium Sunamitidis 4. Reg. 4. 34. 35. surrexisse aut legerant, aut audierant. Neque Iosephus eam opinionem, vt mihi videtur, Phariseis tribuit: sed qua habent omnes fere Iudaei, non omnium mortuorum, sed tantum bonorum animas in sua quidem, sed meliora, & ideo quodammodo alia corpora in resurrectione redituras. Ioannem ergo Iudaei, & quia vir erat sanctus, & quia iniuste occisus, facile crederebant surrexisse, vt Herodis scelus vindicaret: Eliam vero veteri opinione, quam vt supra c. 11. 14. docuimus, Christus videtur approbasse: quapropter Malachiae cap. 4. 5. prophetiam imbuti erant, venturum Eliam, propterea Ioannem, quia mortuus erat, surrexisse: Eliam, quia non mortuus, sed raptus fuerat: non surrexisse dicunt, sed apparuisse. Infra c. 16. 14. vbi eadem de Christo hominum opinio recitatur. Ieremias etiam nominatur fortasse propter similitudinem spiritus, & libertatem homines reprehendendi, quam in Christo singulari, & maxime in aliis doctoribus vltimam videbant: erat enim, inquit, docens eos, tanquam potestatem habens, & non sicut Scribae eorum, & Pharisei c. 29.

Idea.] Dubium, quam rationem reddat, cur suscitatus Ioannes miracula facere crederetur: cum viuens vt ait Ioannes c. 10. 41. signum nullum fecerit: fortasse quod sanctiores reirurgere homines crederent, quam morentur: aut quod a Deo maiore cum potestate ad puniendum Herodem missum putarent: nam & bella, & exilium, & alias calamitates, quae Herodi postea contigerunt, vulgo inter Iudaeos creditum est propter Ioannis necem accidisse, vt lib. 18. ant. c. 10. Iosephus affirmat.

Operantur in eo.] *in eo operantur* sunt qui in eo operantur patendi significatione positum putet, vt dicitur pro dicitur dicit, & apud Latinos lauare pro lauare, vt fit sensus, ideo virtutes sunt in illo, id est per illum, Hebraico idem uocabatur. Alii actiue fumunt: sed virtutes, non miracula, sed facultatem miracula faciendi intelligi volunt, quasi dicit, ideo donum faciendorum miraculorum miracula in eo operatur. Alii a sensu longius abeunt virtutes angelos interpretantes, qui in Ioanne miracula ederet. Res mihi videtur facilis, *in eo* nec passionem hoc loco nec actionem transeuntem significat, sed pro verbo neutro positum est, idemque significat, quod apud Latinos vigere, apud philosophos in actu esse, quod admodum apud Aristotelem vsurpari solet, vt *in eo* opponatur: *in eo* dicitur dicit. Sensus ergo est Ioannem a mortui suscitatum: propterea miraculo in eo vigere, apparere, esse ostendere.

3. Propter Herodis uxorem Philippi.] Magna est hic inter Euangelistas, & Iosephum lib. 18. antiq. c. 6. 7. 9. omnino discordia, quam Hieronymus, ceterique veteres interpretes praeterierunt: ex recentioribus autem etiam Iosephum citantibus pauci admodum attigerunt. Euangelistas dicunt Herodiam Philippi, Iosephus alterius Herodis Herodiam huius fratris uxorem fuisse. Nam quod Caluinus dicit Iosephum Herodis fratris Herodis magni, huius autem Herodis, & Herodias patris, & regis Chaldaei uxorem Herodiam facere, puerilis est error: cum idem Iosephus c. 10. Herodem illum, cuius Herodiam uxorem fuisse dicit: eius Herodis, qui eam a marito subduxit, germanum fratrem appellat. Ad quaestionem ergo quidam respondent, Philippum cognomento Herodem etiam vocatum fuisse: Euangelistas nomine Iosephum

Caluini puerilis error.

cognomine eum appellasse: quod si probarent facillimam solutionem inuenissent. Alii Iosephum, aut ignorantia, aut obliuione lapsum dicunt: quod illi sepe accidisse videtur. Ex duabus hinc solutionibus, quam probabiliorum iudicabit, lector eliget: modo illud teneat Iosephum ex Euangelistas; non ex Iosepho Euangelistas emendandos. Nam, vt fingamus non diuino: sed humano spiritu Herodiam composuisse: tamen, & quia plures sunt, & quia res, quae suo acciderant tempore, conscripserunt: multo maiorem, quam Iosephus fideri, merentur. Altera hic inter Auctores de Herodiade dissentio est. Iosephus Aristoboli Herodis, & Philippi ex Herode magno fratris filiam fuisse dicit, Hieronymus vero hoc loco, & Ruffinus Eusebium verens lib. 1. Ecclesiast. hist. c. 22. & Beda, & Strabus filiam faciunt Aretae Regis. Qua in re non dubito, quin Ruffinus primum, deinde Ruffini Hieronymus, Hieronymum Beda & Strabus fecerit errauerit. Cum enim Eusebium Iosephum imitatus Herodis priorem uxorem Aretae Regis filiam fuisse diceret, Ruffinus ex illiusm eum de secundae uxore Herodiade loqui & Iosephum Hegeppum, quae non consulens, Herodiadis in versione explicandi causa nomen addidit: dumque historiam vult explicare, vitauit. Hieron. non Graece, vt poterat, ac solebat: sed Latine legens ex corrupto fonte errorem hausit: ex illo alii deriuarunt. Adeo facile alienorum errorum contagione trahimus: dum aliena opera confidimus. In eo etiam Hieronymus, Beda, & Strabus minime sequenti quod dicant non ipsum Herodem fratris uxorem vsurpasset: sed Aretam Regem Arabum propter inimicitias, quas cum Philippo rege gerabat, filia Herodiade, quam illi nuptum dederat, ab illius & fratris eius, ac rivali Herodi deditisse. Iosephus lib. 18. c. 9. & Hegeppus lib. 2. c. 12. sic narrat historiam: Herodem, cum Roman iret, a fratre Herode (secundum Euangelistas Philippo) exceptum hospitio, dumque apud eum moraretur, eius uxorem Herodiadem subornasse vt sibi, postquam Roman redisset, relicto fratre nubere: ibique postea inter eos fuisse nuptias. Itaque dubium non est, quod a multis tamen tanquam dubium, in vtriusque partem disputatur: quin viuentem adhuc fratrem Philippo eius uxorem Herodes vsurpauerit. Quamquam veteres etiam de eae Auctores video dissentire. Nam Hieronymus, Beda, & Strabus vinum adhuc Philippum fuisse putant. Tertul. vero lib. aduersus Marcionem 4. Chrysol. & Theophyl. & Euryth. hoc loco mortuum. Aug. lib. de fide, & operibus, c. 19. dubium esse existimat, neq. sciri posse. Sed hi Auctores Iosephum forte non legerant.

De Herodiade de scriptura celebrata.

Cur Herodis uxorem fuisse.

4. Dicebat enim illi.] Iosephus lib. 18. antiq. c. 10. aliam causam reddit, cur Herodes Ioannem occiderit: quod nimirum timuerit, vt in magna erat apud populares suos gratia, ne ad seditionem populi excitaret. Vtrumq. verum esse credibile est, & Herodem Herodiadis insidiis, atq. rogatu Ioannem occidisse, vt narrat Euangelista: & cum rumorem ad placandum populum disseminasse, Ioannem contra se populum ad seditionem conatum commouere: quod vulgi rumorem Iosephus secutus fit.

5. Et volens eum occidere.] Marc. c. 6. 19. 20. videtur prorsus contrarium indicare. Herodiade Ioanni, vt ei de medio tolleret, insidias: Herode vero, quia Ioannem reuerentur, impediuisse. Herodias (inquit) insidiabatur illi, & volebat occidere eum: nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, scens eum virum iustum, & sanctum: & custodiebat eum, & ad id eum multa faciebat, & habebat eum adiebat. Vnde colligitur Herode non idco Ioannem in carcerem commisit, vt illum occideret, sed potius, vt ab Herodiadis insidiis in demum seruaret, placans hac ratione iram impotentis mulieris, & spe-

Qui natalis in scriptura celebrata.

Cl. de festo, Placatus est T. Quae, Elamin.

& spe fecutus: necis deludens. Euthymius respondet credibile esse principio quidem Iolan Herodiadem Ioanni, vt hinc per maritum, sine alio dolo eum interimeret, insidias terendisse; Herodem autem, vt Marcus significat, obfuisse; postea vero Herodiadis vitam precibus occidere voluisse; sed ita misisse populum, qui vt prophetam eum habebat, vt scribit Mattheus.

6. Die autem natali.] Origenes homilia in Mattheum 14. Hieronymus & Beda obseruauerunt nullius iulli viri, sed duorum tantum sceleratorum hominum Herodis, & Pharaonis natalem diem in scripturis celebrari. Caluinus tamen, quasi iurasset se omnibus in rebus haereticum esse, hunc morem non solum excusat; sed etiam laudat. Hac enim ratione gratias non Deo agere, quod in lucem eius beneficium & diti sumus; & proficere anteaquam vitam in utiliter transgessit. Quis haereticum non agnoscat spiritum? Pharaonis, & Herodis natales dies celebrari vult; Petri & Pauli, immo matris Dei; immo Christi natalem celebrari prohibet. Viuentium natales, vbi ambitionis, & gloriae plurimum est, agi laudat: mortuorum, qui Deo seruierunt, & eo iam securi fruantur, vbi nulla ambitio, nulla humana gloria esse potest, natales agi vetat. Conuictus homines nequisimos in lucem editos fuisse, Deo gratias agendas esse docet; orationibus, & laudibus homines sanctissimos, & de Ecclesia Christi optime meritos natos esse, iquis Deo gratias agat, superstitiosum putat. Superiore vitam in utiliter nobis effluxisse commendando, & potando agnosceret sanctum est: ieiunando & penitentiam agendo profanum, anile, Papiisticum. Quid ita? quia ipse dixit.

Saltante filia.] Salome ex Philippo priore marito genita, propterea non vocat Herodis filiam, sed Herodiada. Videtur Herodias hanc occasionem natalis diei Herodis obseruasse; eaque de causa filiam ad saltandum induxisse.

8. Praemonita.] Praemonita, inducta, instigata, impulla: non enim ad monitionem solum; sed persuasione, incitationem, vim insuper quandam significat. Strabus existimat totam tragicordiam ab Herode fuisse compositam, ne sponte sua, sed iuramento coactus religio Ioannem videretur occidisse. Quod, quamuis peruersus fuerit, & callidus, verum esse non credo; multo enim meliores praetextus homo acutus querere, inuenireque potuisset, & quia, vt versus sequenti dicemus, vere videtur caput Ioannis puella petente doluisse, & quia valde illi probrosum erat rogatu saltantis puellae virum sanctum occidere, & non est vero simile hominem cautum, qui populum timebat, quique ratione minuto endi quibat sceleris, nouo scelere augere voluisse.

Da mihi.] Marcus c. 6. 24. 25. addit, quae cum exisset, dixit matri suae, quid per amaret illa dicit, caput Ioannis Baptistae. Cum que petisset statim eum festinatione ad regem, peti dicens: volo, vt proxima des mihi in disco caput Ioannis Baptistae.

9. Et contristatus est rex.] Quare regem vocet, cum rex non esset, vide supra ver. 1. Contristatum autem non vere, sed simulate multi Auctores putant, Hilarius, Hieronymus, & Strabus, quia ver. 5. Euangelista dixit, voluisse Herodem Ioannem occidere, sed populum timuisse; quomodo enim vere dolere poterit, si eum occidere volebat? Magis tamen Chrysolomus, Euthymus, & Theophyl. probosententiam, qui vere eum existimant doluisse. Nam est eum occidere volebat, tamen non poterat, quantumvis caesus homo, non videre turpe sibi, & ignominiosum apud populum futurum, quod tanti, tamque sancti, & admirandi prophetae caput lasciuiae puellae saltationis praemium concessisset. Scio Romanarum rerum scriptores tradere, Romanum nescio quem ducem menae accumbentem amicae rogatu, quae dicebat se nunquam hominem iugu-

A lari vidisse, continuo vnus ex praescriptis fecerit de cussum caput ad mesam, vt amica videret, asseri iussisse. Sed cum Herodem Euangelista contristatum fuisse dicat; non debemus, nisi probari possit, simulationem putare. Doluit ergo vere, non quod Ioannem occideret, quem iam ante occidere volebat; sed quod ea ratione occideret, quae suis rationibus minime conueniret.

Propter insurandum tamen.] Et hoc vere, vt puto, non simulat. Tanta enim apud Iudaeos religio erat iurifurandi, vt etiam, quae contra fas iurata essent, non seruari, nefas duceret, vt ex Iosue iuramento Gabonitis praestito Iosue 9. 15. 18. 19. & Iepthe Iud. 11. 35. manifestum est. Quae recte veteres Auctores monuerunt, non fuisse seruanda. Origenes in Mattheum 14. Chrysolomus loco. Ambrosius lib. 1. de officiis c. 50. Hieron. in comment. Quod Euthym. exemplo Dauidis probat 1. Reg. 25. 22. qui, cum iurasset se non relicturnm vsq. in diem crastinum in domo Nabal mingentem ad parietem; iniquum iuramentum admonitus, rogatusq. ab Abigail non seruauit, de ipse gratias Deo egit ver. 32. 33. Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum: & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, qui prohibuisti mihi hodie, ne rem ad sanguinem, & viderer me manu mea.

10. Misitque.] carnificem etc. 2. 16. vbi eum Herbraimus explicauit. Marcus c. 7. 27. explicate dixit, sed misit confestim speculatore iussit asseri caput Ioannis in disco. Hinc colligitur Herode hoc conuuiuium in arce Macheruntina celebrasse, quae in finibus G illuz, & Arabiz erat. In ea enim arce scribit Iosephus lib. 18. c. 10. vinctum fuisse Ioannem. Constat autem ex hoc loco, & multo etiam magis ex Marc. hoc conuuiuium eodem loco, in quo Ioannes inctus erat, celebratum fuisse.

12. Et accedentes discipuli eius.] Dubitari potest, quomodo discipuli Ioannis in carcerem ingredi poterint. Nonnulli putant corpus Ioannis ignominiose fuisse proiectum: quod nulla historiis, nulla coniectura probare possunt. Alj aditum discipulis ad carcerem patuisse, nam vt ex c. 11. 2. perspicuum est viuentem adhuc Ioannem, & vinctum visitabant. Hoc probabilius; illud etiam probable petentibus discipulis corpus specie quadam humanitatis facile concessum, volebat enim Herodes populum, quem, vt ait Euangelista, timebat, ita lenire. Hereticorum interpretes hinc argumentantur no alium

Sanctorum corporibus honorem debere, quam se pultura: quia discipuli Ioannis eius corpus; non, vt nos, reliquias seruauerunt, sed sepelierunt. Acuti sane argumentatores: qui eadem ratione probare poterunt ne corpori quidem Christi, alium, quam sepultura, honorem debere, quia Ioseph eius discipulus non seruauit; sed sepeluit c. 27. 60. Atqui isti boni Ecclesiae reformatores, qui ideo sepulturae honorem Sanctis tribui volunt; ne quis honor maior tribuatur; ne hunc quidem illis honorem tribuant; mortuos mortui non esse sepelunt; non vt honorentur, sed ne forteant; non vt homines; sed vt ainos, vt canes. Ceterum bene est, quod non contingit illis, nisi haereticos sepelire, qui digni non sunt, vt alia, qua a fini sepultura, vt scriptura de impio illo rege loquitur, sepeliantur.

13. Quod cum audisset Iesus.] Quid dicitur Iesus audisse, quam obrem inde secesserit, non satis inter interpretes constat. Augustinus lib. 2. de consens. Euangel. cap. 45. Euthymus, & Theophyl. ad mortem Ioannis referunt. Chrysolomus vero homil. 50. quod etiam probat Euthym. ad id quod ver. 2. & apud Lucam c. 9. 9. dicitur est, Herodem dixisse. Hic est Ioannes Baptistae, ipse surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo; & voluisse Christum videre. Augulini opinione probabiliorem puto; sic enim hoc loco verba haerent, vt relatiuum quod, non aliud, quam ad Ioannis mortem, quam

Iuramenta mala non seruanda.

Digerium, quia de reliquiis sanctorum contra haereticos.

Her. 12. 19.

super aquas ambulavit contra Caluinum.

tur, nullum vult in eo miraculum esse factum, non ex vero virginis integra virginitate produisse: non antequam lapis remoueretur, exiisse de sepulchro: non clausis ad discipulos ingressum ianuis: non factum inuisibilem per medium eorum, qui prehendere volebant, euasisse: non super liquidas vndas ambulasse. Denique, vt vnam defenderet heresim, necesse illi fuit multas, & inauditas hereses excogitare. Dicit Christum non effecisse, vt graue suu corpus in liquidis aquis non mergere tur: sed aquas ita solidasse, vt graue sustinerent corpus. Non audeo homo impius, quod sentit palam dicere: sed eius tamen sententia est Christum id facere non potuisse. Nec enim alia de causa fecisse negat, nisi quia potuisse facere non credit. Isto sane modo & barbarę gentes prope glaciale mare habitantes super mare ambulat, super mare currunt, super mare carpenta quadrigis ducunt. Isto modo mausilla, de qua poeta scribit, miraculum fecit.

Virgil. 7. Enaid.

Qua mare per medium fluitu suspensamentum ferret iter, celeres necingeret aquore plantas.

Isto modo nec Petrus mergi potuit, nec timere. Solidum enim erat mare. Sed nescio, vtrum inepitius sit illa dicere, an refutare. Tanquam admone- re lectorem volo, ne Hieronymi non bene intel- lecta sententia fallatur. Cum enim dicit hoc loco, Tu praecipue, & illico solidantur vnde, non significat vere fuisse solidatas: sed perinde corpus sustinuisse, atq; si solida, & conereta fuissent: addit enim, & leue fuit corpus, quod per se graue est: cum nec aquę solida- ta fuerint, nec corpus leue factum, sed effectum, vt graue corpus in liquidis, ac mollibus aquis non mergeretur. Eodemq; modo intelligendum, quod hoc loco Leocimus scribit, sic huius de vna p[ar]te dicitur, vt supra dicitur in libro de vna p[ar]te dicitur.

In comment. codicis Vnic. xv.

Hoc enim miraculum fuit. Atque hoc sensu veteres auctores Iulianus q. 117. & D. Aug. ser. de tempore. 159. Ambr. lib. 1. de interpellat. lob. c. 5. interpretantur.

Apostolorum desinse contra Caluinum protestantiam.

26. Et videntes cum supra mare ambularem turbati sunt. Hic etiam Caluinus Ap[osto]l[is], vt sibi videretur, maior, de Ap[osto]lis in mari periclitantibus, atque turbatis securus iudicat. Crasis stuporis, & brutę ignorantie fuisse dicit, quod Ap[osto]li turbati fuerint, neque Christum super mare ambularem agnouerint. Alius non minus, sed non tam celebris hareticus ingratitude, & incredulitate vocat. Apponam Hilarii verba, vt appareat, quid inter hareticum, & Christianum spiritum inter sit, Et quia de Antichristi consuetudine ad omnem tentationum nouitatem solliciti erant, etiam ad Domini aduentum falsas rerum imagines & subrepticia oculis signamenta metuentes. Si hoc Caluinus fecisset, cum illi primum haretis venit in mentem: si, cum diabolus illi in Christi speciem transfiguratus apparuit, timuisset: hareticus non fuisset. De re loquamur, si crasis erroris, & brutę fuit ignorantie, quod Ap[osto]li ad aspectum Christi super mare ambulantis turbati sunt: crasis enim stuporis, & brutę ignorantie fuit, q[ui]a sanctissima mater Christi ad aspectu, & salutatio- nem angeli turbata est, Luc. 1. 29. P[er]nitet me hoc exemplum potuisse verentem, ne illi, vt sunt pii, facile concedant. Rogabo tamen eos, si tam crassus Ap[osto]lorum stupor, si tam brutę ignorantia, si tam non ferenda ingratitude, & incredulitas fuit, quid est quod Christus, qui lenioribus eos in rebus solet reprehendere, hic non reprehendit? quid est, quod reprehendit Petrum, quod timuerit: non reprehendit Ap[osto]los, quod turbati fuerint? Illud etiam rogabo, quid est, quod Christus Ap[osto]los non reprehendit, illi reprehendunt? nisi quia isti Antichristi sunt? Nimis fortassis vrgere, sed licet Ap[osto]lorum causam agenti adhuc vrgere. Quid

A illi fortes haretici fecissent, si fuerint in nauis, & in mediis tenebris aliquem super mare ambularem viderent? praeteritum, cum non credidit Christum, nisi congelati mari id facere potuissent? Opinor, non trepidassent: quia neque Christum, neque speciem eius credidissent: sed fudo oculos falli: sic enim solent miracula, quae in Ecclesia fieri, interpretari. At dicit Marcus c. 6. 52. Ap[osto]los non intellexisse de panibus, quia erat cor in coram obsecratum: facile fuisset horis vix id in meliorem partem interpretari. Non enim significat ita cor eorum obsecratum fuisse, vt paulo ante factum miraculum, quod omnes turbę intellexerant, nō intellexerint: sed adeo fuisse attonitos, & obstupescerent, vt non potuerint cogitare non credit. Isto sane modo stipulauerat, ambulare super mare potuisse: vt solet subitus horror aut eripere, aut impedire rationem.

Quia phantasma est. spectum, & visum vocant Latini, quidquid corporea apparet forma, quod corpus non sit, siue angelus, siue demon, siue alius spiritus sit. Eiusmodi spectra aliquando videri vulgari opinio erat, vt colligitur ex Luca c. 24. 37. & ex Actis Ap[osto]l[icis] cap. 12. 15. Et quia antea non fuisse multis, aut nocere posse credebantur, Ap[osto]li timuerunt.

28. Si tu es. Hic etiam omnes haretici Petrum multis modis reprehendunt, & quia dixit, si, quasi in fide dubitauerit: & quia voluit solus dimissis aliis ad Christum ire, quod alius hareticus stultum Cereuorem, alius arrogantiam fuisse dicit. Hic quoque Hilarii, & Hieronymi verba subscribam, vt quid inter nostros, & hareticorum interpretes sit discriminis, prudens lector cognoscat. Et hoc inquit Hilarii, in Petro considerandum est, fide cum ceteris antehis, Hilarii singulari, & excellenti Petri fidei, illi infidelitati, stultitiae, & arrogantia tribuunt, quod ad Christum super mare ire voluerit. Hieronymus autem sic scribit. In omnibus locis ardentissima fidei inuenitur Petrus, quod cum multis probasset exemplis, addidit, Eodem igitur fidei ardore, quo semper, nunc quoque ceteri taciturni credi se posse facere per voluntatem magistri, quod ille poterat per naturam. Satis nobis erat Hilarium, & Hieronymum omnibus Caluinistarum interpretibus opponere: sed magis Christum audiamus. Ille quidem certe Petri desiderium & petitionem non reprehendit: sed potius concedendo probauit, non concessurus profecto, si arroganter, si sine fide petuisset, qui ab omnibus, quibus miracula faciebat, fidem exigebat. Neque reprehensionem praetermississet, si eum reprehensione dignum iudicasset. Reprehendit enim paulo post, cum, propterea quod timuit, reprehensione dignum iudicauit. Cui ergo dicit, si tu es, non dubitat de fide, sed de facto. Credebat enim posse Christum effecere, vt ipse quoque super aquas ambularet, quod Caluinista non credunt, sed dubitabat, an Christus esset, qui loquebatur, an aliquis spiritus qui se Christum esse fingeret, quia sciebat a. l. c. 2. quando, Satanam se in angelum lucis transfigurare: & volebat probare spiritus, an ex Deo essent, quod Caluinista non faciunt. Si enim de fide, vt ait Theophylactus, dubitasset, non dixisset, in me ad te venire super aquas, volens loquentis verba factis probare. Sciebat enim posse quidem angelum & malum, & bonum sumpta humani corporis forma ambulare super aquas, & Christi vocem imitari: sed aliis, videri facerent, praeteritum non posse.

29. Veni. Ideo Christus Petro, quod petit, concedit, vt se esse doceat, q[ui]a experiri Petrus volebat. Caluinus dignam suo, id est haretico spiritui rationem reddit, vt inquit eius fuit illa experientia ipsa redarguat, vt in medijs fluctibus, mergeretur. Itaq; stultitiam vocat,

Petrus desin- ditur contra Caluinum.

1. Cor. 1. 2. Ioan. 4.

Petrus desin- ditur contra Caluinum.

cat, quod Petrus crediderit posse se iubente Christo super aquas ambulare. Quod recitare opus fuit, vt hareticus ab omnibus spiritus cognoscatur: refutare opus non est. Resellit Hieronymus hoc loco Marcionistam, & Manichaeorum errorem, qui Christum ex eo probant non verum, sed phantasticum corpus habuisse, quod super aquas ambulauerit. Petrus enim auctore Christo idem fecit, qui verum tamen, non phantasticum corpus habebat. Fuerunt vt ait in lib. de baptismo Tertullianus, qui dicerent Ap[osto]los non alium baptisum recepisse, quam quod fuerit in hac tempestate vndis maris asperis. Quibus his verbis respondet, aliud est aspergi, vel intercipi violentia maris, aliud tingi disciplina religionis.

30. Videns vero ventum validum timuit. Hic etiam haretici inuehantur in Petrum, nec ea, qua Christus vsus est, reprehensione contenti, seueriorem in illum censuram stringunt. Non considerantes humanum esse praesentibus periculis commoueri. Humana, inquit Chrysolomus, Petrum excusans, hac conditio est, vt difficultatibus nonnumquam superatus succumbat in minoribus. Quod etiam Elias sub Iezabel, & Moyses in Aegypto passus est. Plus etiam excusat Theophylactus, non omnino, inquit, dubitauit, qui clamauit, Domine saluum me fac.

31. Modice fides. Magna quidem erat & singularis fides Petri, quia quod Christus faciebat, se quoq; eo iuuante facere posse crederat, qui se in mare ambulaturus miserat super aquas, sed praesenti periculo humano timore correpe. Et si Ap[osto]lo Petro, inquit Hieronymus, de cuius fide, & ardore metis supra diximus, qui consilium rogauerat saluatorem dicens, Domine in me venire ad te super aquas, qui paululum timuit, dicitur, modice fides quare dubitasti? quid nobis dicendum est, qui huius modice fides, ne minimam quidem habemus portunculam? Dubitari potest, quam ob rem Christus permiserit aut mergi, aut timere. Respondent Chrysolomus & Theophylactus, ne tanto miraculo superbiat. Hieronymus vero his verbis, Ardebat animi fides, sed humana fragilitas in profundum traherat. Paululum ergo relinquitur tentationi, vt arguatur fides, & intelligat se non facultate postulationis, sed patientia Domini conseruatum.

32. Et cum ascendissent. Christus, & Petrus. Ioannes. c. 6. 21. videtur significare Christum in nauim non ascendisse. Voluerunt, inquit, accipere eum in nauim, & statim nauis fugit ad terram. Respondent Chrysolomus, & Theophyl. voluisse Ap[osto]los Christum in nauim exceperre, cum vero tunc voluissent, sed vna cum Petro magno spatio, vt eius confirmaret fidem, super aquas ambulasse: cum vero prope terram essent, in nauim ascendisse. Mihi non videtur Ioannes significare voluisse, nō ascendisse Christum in nauim, sed non fuisse opus, vt ascenderet: quia momento nauis ad terram appulsa est. Quinq; ergo vno tempore miracula facta sunt, Christus per aera, vt opinor, raptus Ap[osto]los conseruatus est, super mare ambulauit, vt Petrus ambulare effecit, ventum & tempestatem compescuit, nauim, simul atque in eam ascendit momento ad terram appulit.

33. Qui autem in nauicula erant. Chrysolomus, & alii fore omnes interpretes Ap[osto]los intelli- runt. An nauas, & vectores, quos credibile est fuisse nonnullos. His magis ascitur, quia quod sequitur, venerunt, & alauerunt eum dicentes, vere filius Dei es, parum mihi videtur Ap[osto]lis conuenire, qui iam dudum credebant eum filium esse Dei. Itaque quod Ioannes ait c. 6. 22. non introiit Christum cum illis in nauim, sed solos discipulos abiisse, non est intelligendum solos discipulos abiisse, ita vt nemo praeter illos fuerit in nauis: sed solos discipulos, id est sine Christo.

Venerunt. Postquam ad terram appulissent, vt indicat Marcus c. 6. 54.

Vere filius Dei es. Non adoptione, sed naturas non vt verum iustum, sed vt verum Deum confitentur. Eo nimirum modo, quo Pharisei filium Dei esse negabant pro eodem accipientes filium Dei, atque Deum esse Ioann. 10. 33. de bono opere non lapidamus te, sed quia tu cum homo sis, facis te ipsum Deum, cum non se Deum, sed filium Dei esse dixisset, & Ioann. 19. 7. nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit, & Matt. 27. 40. si filius Dei es, descende de cruce. Hae enim omnia non de adoptione, de qua dubium non erat: sed de natura intelliguntur. Nam Christum esse filium Dei, id est verum iustum nemo dubitabat, neque si quis eo modo filium Dei esse diceret, lege puniendum erat. Itaq; valet contra Arianos hic locus. Adnotauit etiam Chrysolomus Christum eos, qui se filium Dei appellabant, non reprehendit, sed eorum potius opinionem multis coram factis miraculis confirmasse.

34. Venerunt in terram Genesari. Quae ultra lacum erat, & vnde lacus nomen acceperat, vide supra v. 22. & c. 28.

35. Et cum cognouissent eum. Ramore, inquit Hieronymus, non facie. Sed & facie multos eum cognouisse credibile est, quia iam ante ibi fuerat, & deus demoniacos curauerat cap. 8. 28. Quod autem dicunt nonnulli non eodem die, quo Christus eo appulit, hae, quae narrat Euangelista, accidisse: sed postquam eius aduentus fama percrebuisse: Euangelistam vero res diuersas gestas diebus copulasse, non est incredibile. Illud mirum videtur potest, cur nunc Genesari tanta auiditate Christum excipiant: cum non multo ante de suis eum finibus eiecissent c. 8. 34. Facilis Responso creuerat miraculorum eius fama, creuerat, vt ait Chrysolomus, eorum fides. Hoc Christus non ignorabat. Itaque, qui prius sciens eos non esse maturos ad recipiendum Euangelium, inde discessit, nunc maturos esse sciens, quasi ad messem rediit.

36. Errogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Quorum fidem Euangelista, vt singulari, laudans declarat: eos Caluinus homo religiosus, quasi superstitiosos accusat: quod ad tactum vestis Christi gratiam restringere videtur. Licet enim illi, cui haec facta est, licet, quae Euangelista laudant, reprehendere. Non ergo significatur, vt iste nouus propheta somniat, Genesari ad tactum fimbriae Christi gratiam restrinxisse: sed tantam eorum fuisse fidem, vt crederent vel solo fimbriae eius tactu omnia morborum genera curari posse. Hoc enim sensu narrat Euangelista rogasse illos, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. An autem haec vera, & eximia fides, an supersticio fuerit, melius vt opinor, Christus factis, quam Caluinus verbis declarabit. Quicumque, inquit Euangelista, tetigerunt, salui facti sunt. Miracula fidei, non superstitionis respectu heri solent. Sed verendum est, ne Christum etiam Caluinus reprehendat, quod Genesariorum superstitionem factis miraculis confirmasse videatur: & nos in similem errorem sanctorum reliquias venerandi induxisset. Hoc enim, si auderet, homo imperandus diceret. Neque potest dicere, quod alibi eum dixisse memini, non esse hoc imitandum, quod non ordinarium, sed extraordinarium sit exemplum. Ordinarium enim profecto est, quod quocumque sit, miraculum sequitur. Hic quicumque tetigerunt salui facti sunt, cap. 9. 20. 21. haec morrhuisa tetigit, & curata est. Quid ergo est ordinarium, si hoc non est? Adiciam, quod valde Caluinus doleat. Chrysolomus scribit hoc loco, nos non solam fimbriam, sed totum Christi corpus in Eucharistia apud

Christus filius Dei natus, non adoptiuus.

In haec. Caluinus p[ro]p[ri]o reprobantur.

Reliquias veneratio.